

Nr 274.

Av herr **Asplund m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bekämpande av arbetslösheten.*

I sin uti Kungl. Maj:ts proposition ur 210 till innevarande riksdag angående anslag till bekämpande av arbetslösheten refererade skrivelse av den 18 februari 1929 till komplettering av förut meddelade siffror och beräkningar angående nämnda anslagsbehov har arbetslöshetskommissionen framhållit, att »*allenast Norrbotten* numera intoge en särställning ur allmänna arbetslöshetssynpunkter. Den långvariga depression och omfattande arbetslöshet, som besvärat denna del av landet och som ännu icke helt givit vika, hade onekligen fört med sig beklagliga följder både för enskilda samhällsmedlemmar och många kommuner, av vilka de senare blivit belastadé med dryga kostnader för arbetslöshets- och fattigvårdshjälp. Arbetstillgången i skogarne vore dock innevarande vinter av betydligt större omfattning än under närmast föregående år och arbetstillgången inom sågverks- och pappersmasseindustrin hade så väsentligt förbättrats, att situationen kunde anses såsom i stort sett normal även i de kommuner, vilka tidigare haft att kämpa med stora svårigheter för att få den övertaliga arbetskraften sysselsatt. Visserligen funnes ännu några kommuner, inom vilka ovisshet rådde om den närmaste framtidens gestaltning av den lokala industrien, men förhållandena där syntes likväl icke ägnade att ur arbetsmarknadssynpunkt inge några större bekymmer. För närvarande vore det huvudsakligen endast Nedertorneå kommun, som mera kännbart pressades av arbetslöshet, förorsakad av de svårigheter, som uppkommit i samband med nedläggningen av sågverksdriften på Seskarö.»

»Under alla förhållanden ansåge sig kommissionen, om man undantoge Nedertorneå socken och det med förhållandena därstädes förbundna Seskaröproblemet, icke hava anledning att ifrågasätta vidtagandet av några särskilda åtgärder för att bispringa kommuner eller arbetslösa i Norrbottens län.»

Då sålunda den uppfattning, varåt kommissionen givit uttryck i ovan citerade punkter, synes tyda på, att den ansett ställningen i arbetslöshets-hänseende beträffande Norrbottens län visserligen vara sämre än vad förhållandet vore i andra landsdelar, men dock betydligt ljusare än förut, har kommissionen funnit sig kunna tillstyrka Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen först antydda och i föreliggande proposition vidhållna nedprutning av arbetslöshetsanslaget för nästkommande budgetår från för innevarande år beviljade 3 miljoner kronor med 200,000 kronor till 2,800,000 kronor.

Vi ha givetvis icke nödig sakkunskap att yttra oss om ifrågavarande anslags tillräcklighet i vad angår *sydligare* delar av landet och avstå därför från att i detta hänseende framställa något yrkande om anslagsökning. Men då vi

taga för givet, att det för dessa landsdelar beräknade anslaget icke är så rundligt tilltaget, att någon del därav kan påräknas disponibel för eventuell anslagsbrist beträffande övre Norrland, och då vi på grund av nedan angivna, delvis nytillkomna skäl icke kunna i fråga om nästkommande budgetår dela den optimistiska uppfattning beträffande den norrländska industrins omedelbara renässans, som ännu för ett par månader sedan synes hava besjälats såväl arbetslöshetskommissionen som Kungl. Maj:t, ha vi genom denna motion velat motsätta oss den av Kungl. Maj:t föreslagna nedsättningen av nu utgående arbetslöshetsanslag å 3 miljoner kronor med 200,000 kronor.

Kommissionen har ej velat räkna med någon avsevärd arbetslöshet i andra norrlandskommuner än *Nedertorneå* med de två nedlagda sågverken å *Seskarö*. Vad grannkommunen *Nederkalix* beträffar äger det ju sin riktighet, att en väsentlig och, som man får hoppas, även varaktig förbättring inträtt. Men redan i *Råneå* möter man åter en betydande arbetslöshet. Sedan midsommartiden 1928 har driften legat nere vid *Jämtösunds* sågverk, vars rörelse överflyttats till de samme ägare tillhöriga *Båtskärsnäs* och *Axelsvik* inom *Nederkalix*. Förut voro där sysselsatta 150 å 200 arbetare, varav en del visserligen under vintern beretts tillfälligt nödhjulsarbete med älvrensning i *Råne älv*. Men då detta arbete före vårflodens inträde måste inställas, stå de åter utan sysselsättning. Försök pågå visserligen att genom aktieteckning anskaffa medel för inköp av sågverket, men om detta lyckas är ännu ovisst. I varje fall torde arbetet icke komma i gång under det närmaste budgetåret.

Sedan flera år tillbaka är arbetet nedlagt vid det enda sågverk av betydelse, som finnes vid den mäktiga *Luleälvens* mynning, *Stensborg å Lule stads område*. Av den stora mängd flottgods, som årligen nedflottas till *Luleå*, ha betydande kvantiteter gått till utlandet i oförädlad form. Ännu föreligga inga tecken till att driften kommer att återupptagas.

Sedan början av april 1925 har allt arbete legat nere vid det likaledes å *Lule stads område belägna Karlsviks järnverk*, förut tillhörigt *A/B Ytterstfors-Munksunds* konkursmassa.

Då nuvarande inköpare av järnverket realiserat hela det betydande träkolslager, som vid masugnarnas nedblåsning fanns inneliggande i verkets kolhus och som skulle givit en betydligt större valuta, om det funnits att tillgå vid ett eventuellt återupptagande av driften, som därigenom även kunnat väsentligt underlättas, synes någon tanke hos dessa ägare icke förefinnas på driftens återupptagande under de närmaste åren. Detta torde kunna förväntas endast genom ett kraftigt ingripande från statens sida, vilket väl skulle kunna motiveras av den mellansvenska järnhanteringens behov av ökad tillgång på billigt tackjärn, så snart förbättrade avsättningsmöjligheter på exportmarknaden för svenskt järn och stål inträda. Ypperliga förutsättningar härför äger staten genom sina stora tillgångar på rik och ren järnmalm, som enligt senaste malmavtalet får disponeras av förädlingsverk till självkostnadspris, i helt eller delvis utbyggd vattenkraft, som ännu ej kunnat få tillräcklig avsättning, samt i överflöd på endast till kolning lämpligt skogsavfall jämte gallringsvirke. Skulle en sågverksindustri av någorlunda

omfattning kunna återuppstå vid Luleå, skulle genom sågavfallets tillgodogörande träkolsfångsten givetvis ytterligare underlättas.

Med hänsyn till ovan anförda omständigheter måste det anses vara av stor betydelse, att den gamla stammen av masugnssarbetare vid Karlsvik icke skingras helt och hållet. Under de fyra år som gått efter driftens nedläggande ha vissa tillfälliga arbeten kunnat beredas de arbetslösa å Karlsvik dels vid moderniseringsarbeten å det bredvidliggande Karlshälls träsliperi, dels vid nybyggnaderna vid Munksunds sulfatfabrik i Piteå, där dock endast tre av Karlsviks arbetare kunnat beredas fast plats för framtiden. Numera äro emellertid dessa utbyggnads- och rationaliseringsarbeten avslutade och behovet av arbetskraft starkt minskat. Då dessutom, tvärt emot de allmänt hållna förhoppningar, som av arbetslöshetskommissionen uttalats om ökad pappersmassetillverkning, produktionen vid Luleå träsliperi efter väl genomförd rationalisering likväl kommer att inskränkas, finnas inga förhoppningar för de arbetslösa vid Karlsvik att där erhålla något arbete. Där sitta alltså nu 67 familjeförsörjare, incl. övriga familjemedlemmar 204 personer, jämte 50 andra arbetslösa, som äro ungarlar eller bosatta å angränsande landsbygd, utan arbetstillfällen och utan utsikter till sådana, åtminstone för det närmaste året.

Då man från Luleå fortsätter söderut efter kusten, påträffas i närheten av Piteå ett betydande industriområde, dit A/B Ytterstfors-Munksunds efterträdare, Munksunds Aktiebolag, koncentrerat större delen av sin träförädling och där följaktligen arbetslösheten är av mindre omfattning. Inom den södra grannkommunen Byske i Västerbottens län har däremot just denna koncentration vållat en betydande arbetslöshet.

Inom denna kommun finnas, utom det i gång varande träsliperiet i Ytterstfors, 3 sågverk, som tillhört A/B Ytterstfors-Munksund. Längst norrut utanför Åbyälvens utlopp ligger Brännfors sågverk å Renholmen med c:a 250 arbetare, därav 140 lägenhetsägare, med övriga familjemedlemmar utgörande närmare 1,000 personer. Sågverket är för närvarande i gång, men kommer att nedläggas nästa vår. De andra två sågverken ha däremot varit nedlagda i fyra år. Vid det fullt moderniserade sågverket vid Ytterstfors, som utgör själva moderföretaget för A/B Ytterstfors-Munksund, sitta 65 arbetslösa familjeförsörjare, incl. övriga familjemedlemmar ungefär 200 personer. Driften vid detta verk torde icke komma att återupptagas. Däremot finnas utsikter för en rekonstruktion av Furuögrunds sågverk med en arbetarstam av 300 man, därav 95 lägenhetsägare, med övriga familjemedlemmar cirka 1,100 personer. En ekonomisk förening för inköp av sågverket har insamlat den begärda köpesumman, men överenskommelse fattas ännu om markupplåtelse, varjämte driftkapital ännu saknas. Möjlighet finnes emellertid för att driften skulle kunna återupptagas, dock tidigast sommaren 1930.

Vad angår den av arbetslösheten hårdast drabbade kommunen, *Nedertorneå* med *Seskarö*, beträffande vilken arbetslöshetskommissionen icke ansett sig kunna bestrida behovet av särskilda åtgärders vidtagande för såväl de arbetslösas som kommunens bispringande, så finnas enligt av pastor meddelade

uppgifter på en befolkning av 1,300 personer, utom tjänstemän och jordbrukare m. fl. samt c:a 100 finska undersåtar, därav 10 familjeförsörjare, 1,032 personer, som för sin försörjning äro hänvisade till industriarbete. Därav äro 29 änklingar och änkor samt 176 gifta män familjeförsörjare. 176 hustrur, 531 barn (gossar under 16 och flickor under 20 år) samt återstående 120 ogifta män över 16 år. Av familjeförsörjarna äro ett 60-tal egnahemsinnehavare. Då frågan om återupptagande av sågverksdriften å Seskarö, eventuellt genom domänstyrelsen, ännu icke avancerat så långt, att man ansett sig kunna igångsätta därför nödig timmeravverkning uppåt Tornedalen, är det givetvis omöjligt att under nästkommande budgetår igångsätta någon försöksdrift på Seskarö. Då det, efter de uttalanden riksdagens båda kamrar gjort vid Seskaröfragens behandling den 6 mars, väl får anses uteslutet att skrida till någon avfolkning av ön, innan försök gjorts med sågverksdrift därstädes, torde det vara ofrånkomligt att bereda i första hand de familjeförsörjare, som vänta att få anställning vid en blivande försöksdrift av sågverket å Seskarö, lämpligt arbete under åtminstone en del av nästa år. För åstadkommande av minsta möjliga resekostnader och för att de ej skola bliva alltför långt skilda från sina familjer, vore det önskligt, om arbete kunde anvisas på ej alltför långt avstånd från hemmet. I vid motionen fogade bilaga, som utgör avskrift av en i januari detta år till Kungl. Maj:t gjord underdånig framställning från Tornedalskommunernas och Haparanda stads järnvägskommittéer, framhålles, att det vidlyftiga utredningsarbete, som efter av 1928 års riksdag beviljat anslag igångsatts beträffande uthamn för Tornedalen och Haparanda, tydligen kan taga lång tid i anspråk, särskilt då man kommer till valet mellan de olika alternativa hamnplatserna. Då emellertid sträckningen för banan mellan Haparanda stad och Keräsjoki vattendrag blir alldeles oberoende av, om hamnen förlägges vid Karl Johans stad, Seskarö eller Bredvik och utredningen om nämnda bansträcka torde ha fullbordats i samband med den redan verkställda utredningen om hamnplats vid Karl Johans stad, borde intet hinder förefinnas för ett omedelbart påbörjande av de förberedande arbetena å nämnda, något mer än en mil långa del av hamnspåret.

Då den Ekmanska regeringen förliden år ställt i utsikt att arbetet på anläggning av ett järnvägsspår på nämnda sträcka eventuellt skulle kunna sättas i gång som nödhjälpsarbete redan under förliden sommar, hemställa kommittéerade om åtgärder för att arbetet på anläggandet av en bana från Haparanda stad till den blivande hamnen på sträckan mellan staden och Keräsjoki vattendrag måtte sättas i gång så fort sig göra låter. Igångsättandet av ett sådant arbete skulle för tillfället vara särdeles välkommet som nödhjälpsarbete för de arbetslösa på Seskarön i väntan på, att den planerade trävaruindustrien på ön skulle komma i gång.

I denna hemställan och i övriga till densamma anförda motiv vilja vi såsom motionärer på det livligaste instämma. Utöver den goda hjälp, som härigenom skulle beredas de arbetslösa på Seskarön, skulle ett tillmötesgående från statsmakternas sida av denna hemställan förvisso verka uppmun-

trande på Tornedalsbefolkningen och övertyga densamma därom, att statsmakterna vilja i handling visa sin omtanke om den svenska Tornedalens ekonomiska välfärd.

Beträffande övriga, förut omnämnda, av arbetslöshet särskilt drabbade industriplatser vilja vi avstå från att komma med förslag om särskilt anordnade arbetsföretag. Vi inskränka oss alltså beträffande dessa att uttala den förhoppningen, att arbetstillfällen måtte beredas ifrågavarande arbetslösa jämte andra, och helst i nödig utsträckning med sådana skogsarbeten m. m., som äro ägnade att underlätta det framtida igångsättandet av de nu nedlagda företagen såsom framskaffning av virke till flottleder, träkolning, vari särskilt ett flertal av masugnsarbetarna vid Karlsvik äro väl förfarna, m. m. Skulle mot förmodan ett eller annat av ifrågavarande företag icke kunna rekonstrueras, böra ju sådana råvaror kunna finna avsättning på annat håll.

Under åberopande av ovan anförda få vi alltså vördsamt hemställa,

att riksdagen ville, med hänsyn till inom övre Norrlands kusttrakter ännu rådande långvariga arbetslöshet och flertalet därav drabbade kommuners svaga finansiella ställning, höja det av Kungl. Maj:t i proposition nr 210 begärda anslaget till arbetslöshetens bekämpande, 2,800,000 kronor, med 200,000 kronor till 3 miljoner kronor eller samma belopp, som beviljats för innevarande budgetår.

Stockholm den 4 april 1929.

C. I. Asplund.

D. Hansén.

Ivar Vennerström.

Avskrift.

Bilaga.

Till Konungen.

Vid möte med Tornedalskommunernas och Haparanda stads järnvägskommittéer i Övertorneå den 23 sistlidne december fingo undertecknade i uppdrag att med anledning av det i visst avseende förändrade läge, vari Tornedalens kommunikationsfråga kommit under den senaste tiden, ingå till Kungl. Maj:t med en underdånig framställning i ärendet, och bedja vi med anledning härav i underdånighet få anföra och hemställa följande.

Som det är Eders Kungl. Maj:t bekant, beviljade 1928 års riksdag medel till en kompletterande utredning av Tornedalens hamnfråga. Enligt det av riksdagen utvidgade programmet för utredningen av denna fråga skulle den tidigare verkställda utredningen rörande anläggande av en hamn vid Karl Johans stad jämte en hamnbana mellan Haparanda stad och nämnda plats kompletteras med en alternativ utredning om anläggande av en hamn vid Bredviken. Sedan har detta utredningsprogram av Kungl. Maj:t ytterligare utvidgats så, att det numera omfattar även ett tredje alternativ för hamnanläggningen, nämligen Seskaröalternativet.

Då detta vidlyftiga utredningsarbete tydligen kan ta lång tid i anspråk, synes ett avgörande i frågan bli uppskjutet otillbörligt långt fram i tiden. Ifall Eders Kungl. Maj:t skall invänta, att utredningen rörande alla de alternativt upptagna platserna för den blivande hamnen skola vara i alla delar fullt färdiga, innan positiva åtgärder vidtagas för hamnplanens realiserande. Sålunda meddelade också herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet till den deputation, som för någon tid sedan gjorde en uppvaktning hos Eders Kungl. Maj:t för att framföra befolkningens synpunkter rörande Tornedalens kommunikationsfråga, att nämnda utredningsarbete icke skulle hinna avslutas i så god tid, att på densamma baserade förslag skulle kunna framläggas för 1929 års riksdag.

Den av riksdagen anbefallda kompletterande utredningen avser emellertid, som nämnts, endast platsen för själva hamnanläggningen, under det att sträckningen för banan ut till hamnen mellan Haparanda stad och Keräsjoki vattendrag blir alldeles densamma oberoende av, om hamnen förlägges vid Karl Johans stad, Seskarö eller Bredvik. Då nödiga förarbeten av olika slag för anläggande av en bana på nämnda sträcka torde ha fullbordats i samband med utredningen om anläggande av hamn vid Karl Johans stad, skulle arbetet på anläggande av en hamnbana på sträckan Haparanda—Keräsjoki kunna påbörjas omedelbart och sålunda innan den pågående utredningen om platsen för den blivande hamnen hunnit i sin helhet slutföras.

Den Ekmanska regeringen ställde också i utsikt förlidet år, att arbetet på anläggande av en statsbana på ovannämnda sträcka eventuellt skulle kunna sättas igång som nödhjälpsarbete redan under förliden sommar. Kungl. Maj:t betraktade då riksdagens beslut om anvisande av medel till en kompletterande utredning rörande platsen för den blivande hamnanläggningen som ett principbeslut för anläggande av en hamn för Tornedalen och dess förbindande medelst järnväg med det befintliga statsbananätet.

Att Eders Kungl. Maj:t nu synes intaga i visst avseende en annan ståndpunkt till Tornedalens kommunikationsfråga än fallet var under den Ekman-ska ministären, känna vi till, men denna avvisande uppfattning avser, såvitt vi kunnat bedöma saken rätt, endast Pajala-banans ersättande med en statens busslinje. I avseende på Tornedalens hamnfråga våga vi däremot hoppas, att Kungl. Maj:t företräder samma uppfattning som ifjol, nämligen att staten skall för östra delen av Norrbottens län uppföra en hamnanläggning i närheten av Torneälvens utlopp och sätta densamma medelst järnväg i förbindelse med den befintliga gränspanan i Tornedalen.

Utgående från denna förutsättning och under åberopande av vad vi här-
ovan i underdånighet anfört och jämväl under hänvisning till tidigare gjorda underdåniga framställningar i ärendet våga vi härmed i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte taga under överbägande och vidtaga åtgärder för att arbetet på anläggande av en bana från Haparanda stad till den blivande hamnen på sträckan mellan staden och Keräsjöki vattendrag måtte sättas igång — på sätt Kungl. Maj:t finner lämpligt ordna — så fort sig göra låter. Igångsättande av ett sådant arbete skulle för tillfället vara särdeles välkommet som nödhjälpsarbete för de arbetslösa på Seskarön i väntan på, att den planerade trävaruindustrin på ön skall komma igång.

I tidigare underdåniga framställningar ha skälen för anläggande av en hamn för östra delen av Norrbottens län så uttömmande behandlats, att behovet därav torde vara för Eders Kungl. Maj:t så bekant, att därom icke behöver närmare ordas här. Ett par kompletterande upplysningar torde dock ännu vara på sin plats.

Sålunda anse vi oss böra fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet därvid, att det ena sågverket i Hietaniemi socken, som berördes i ett tillägg till Pajala järnvägskommittés underdåniga framställning förlidet år, numera flyttats över till finska sidan och att åtskilliga skäl synas tala för, att den i berörda framställning befarade dragningen av trävaruindustrin till den finska sidan kan inom en jämförelsevis kort tid bli en verklighet, därest vi icke få kommunikationsfrågan på vår sida ordnad på ett sådant sätt, att våra kommunikationsmedel kunna uppta konkurrensen med de finska.

Under de sista veckorna ha vi haft glädjen erfarat, att myndigheterna nedsett taxorna på Tornedalsbanan åtskilligt, ett meddelande, som måste hälsas med största tillfredsställelse, men vi måste samtidigt konstatera, vad myndigheterna för övrigt naturligtvis känna till, nämligen att en sådan åtgärd icke kan utöva något nämnvärt annat inflytande på förhållandena i Tornedalen än att de varor, som tas in från Finland eller via finska hamnar till Haparanda, hädanefter skola kunna tas uppåt Tornedalen på den svenska Tornedalsbanan i stället för på den finska. På utförseln från Tornedalen kan åtgärden icke komma att utöva nämnvärt inflytande, då vi sakna hamn inom räckhåll. Det är hamnen i Röyttä och de billiga järnvägsfrakterna nedåt landet, som utgöra förutsättningarna bl. a. till de stora trävarutransporter, som den finska Tornedalsbanan väntar i år. På den finska sidan köres nämligen i vinter stora mängder trävirke fram till stationerna.

Vidare torde det vara skäl att än en gång framhålla, att skall Haparanda stad kunna hävda sin ställning som kulturort vid gränsen och sin relativa självständighet som centrum för handeln i Tornedalen, måste den få en hamn, som gör det möjligt för staden att genom anlåtande av de billiga sjötransporterna träda i förbindelse med yttervärlden. Eljest har Haparanda ytterligt liten glädje av aldrig än så billiga järnvägstransporter. En avsevärd del av varutillförseln till staden äger som bekant för närvarande rum från Finland, resp. över finsk hamn.

Vi tillåta oss alltså i underdånighet hemställa,

att Eders Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att arbetet på anläggande av en statsbana mellan Haparanda stad och Keräsjöki vattendrag skall kunna komma i gång så fort som möjligt.

Underdånigst:

Tornedalskommunernas och Haparanda stads järnvägskommittéer.